

Article Arrival Date

15.09.2022

Article Published Date

20.12.2023

İLLÜSTRASYON SANATI VE GELENEKSEL İLLÜSTRASYON TEKNİKLERİ**Illustration art and Traditional Illustration Techniques****Selami KALE**

Okul Müdürü, meb, Sivas, Türkiye. Orcid: 0009-0000-5284-5839

Ümit DÖNMEZ

Okul Müdürü, Meb, Malatya, Türkiye. Orcid: 0009-0008-6016-576X

Mehmet VAROL

Öğretmen, Meb, Malatya, Türkiye. Orcid:0000-0002-9280-0210

Gaffar TOPAL

Okul Müdürü, Meb, Malatya, Türkiye. Orcid: 0009-00016598-865X

Sedat GÖRMÜŞ

Müdür Yrd. Meb, Malatya, Türkiye. Orcid: 0000-0001-8134-577X

Hatice UYGUN

Okul Müdürü, Meb, Malatya, Türkiye. Orcid:0000-0002-5080-757X

Remzi ÇALIŞKAN

Müdür Yrd. Meb, Malatya, Türkiye. Orcid:0009-0005-1308-2089

ÖZET

İnsanlığın varoluş yolculuğunun ilk çağlarına dayanan iletişim, insanlar arasında etkileşimi sağlamak, bilgi alışverişi yapmak ve temel ihtiyaçların karşılanması için kullanılan bir araçtır. Bu iletişimde ilk kullanılan aracın dil olduğunu düşünebiliriz ancak dil, görsel iletişimden sonra medeniyetlerin ilerleyişi ve gelişmesi ile ortaya çıkan bir iletişim türüdür. İletişim amacı ile kullanılan ve mağara duvarlarında başlayan bu görsel iletişim serüvende, insanlığın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik birçok figürü, hayvan avlama yöntemlerini ve nesilden nesile aktarılacak yaşamın püf noktaları bulmak mümkündür. Bu yolculukta zamanla ortaya çıkan sanatlardan biri olan İllüstrasyon sanatıdır. İllüstrasyon, mağaralardaki bu görsel iletişimle aynı amaç için çizilmekle birlikte farklı yöntem ve teknikler kullanılarak günümüze gelmiş halidir. İllüstrasyon sanatı kendisini geleneksel ve modern yöntemlerle birlikte, sanatçıların ortaya koymuş olduğu eserlerle ile geçmişten günümüze tüm insanlık gelişiminde çağının gerekliliklerine göre evrilen bir sanat dalıdır.

Anahtar kelimeler: İllüstrasyon, görsel iletişim, geleneksel**ABSTRACT**

Dating back to the early ages of humanity's journey of existence, communication is a tool used to ensure interaction between people, to exchange information and to meet basic needs. We may think that the first tool used in this communication is language, but language is a type of communication that emerged with the progress and development of civilizations after visual communication. In this visual communication adventure, which is used for communication purposes and started on the cave walls, it is possible to find many figures aimed at meeting the needs of humanity, animal hunting methods and tips of life to be passed on from generation to generation. Illustration is one of the arts that emerged over time in this journey. Although the illustration is drawn for the same purpose as this visual communication in the caves, it is the version that has survived to the present day using different methods and techniques. Illustration art is a branch of art that has evolved according to the requirements of the age in the development of humanity from past to present, with the works created by its artists, together with traditional and modern methods.

Key words: Illustration, visual communication, traditional

GİRİŞ

İllüstrasyon Tanımlanması

Atan'a Göre, Görsel anlatım dili olarak kullanılan illüstrasyon, genellikle kitap içi resimlemeleri olarak kullanılmakla birlikte, günümüzde herhangi bir olay esnasında herhangi bir görüntü kaydedicisinin olmadığı ortamda, görgü şahitlerinden alınan bilgiler doğrultusunda yapılan görselleşmelere de bu isimin verilmiş olduğu gözlenebilmektedir (Atan, 2013, s. 25). İllüstrasyon sanatı; bir yazıyı metnin anlatımında az çizgi ile birçok şey anlatma sanatına verilen isimdir. Resim kadar eski bir tarihe sahip olmasına karşın kendini çocuk hikâye kitapları ile tanıtmış, 1700'lü senelerde çocuk hikâye kitapları ile altın çağını yaşamıştır. Şuan ki grafik ve baskı sanatları ile beraber anılsa da resim sanatının en önemli temsilcisidir. Kelime anlamı olarak ise; "Latince kökenli olmakla birlikte "lustrare" anlamında "anlaşılar kılmaktır" Bir "metin" veya konunun içinde bulunan "görsel varlıklara" verilen isimdir." Asıl amacı bir düşünceyi daha etkili ve verimli şekilde açıklamak, bilgilendirmektir. Daha net olarak illüstrasyon eşlik ettiği gereç hakkında yorumlama ya da açıklamalar yaparken, bir hikâyeyi canlandırmak, garip tuhaf şeyleri canlandırmak ya da mesajın vurgusunu arttırmak için kullanılmaktadır (Jacoqueline, 1991, s. 10). İllüstrasyon, slogan, başlık veya metin gibi öğeleri görsel olarak anlamlandıran ya da yorumlayan tüm unsurlara verilen genel bir terim olarak bilinmektedir. İllüstrasyonlar hazırlanırken, geleneksel çizim ve boyama malzemelerinin kullanılmasıyla beraber fotoğraf, kolaj ve bilgisayar tekniklerinden de kullanılmaktadır (Becer E. , 2015, s. 210).

Türk sanatında İllüstrasyon

Türkiye'de resimleme tarihi İslamiyet ile başlamış, saltanat dönemi porteleri, minyatür ve hat efektli gelişmiş, Cumhuriyet'in ilanı ile teknik daha da gelişerek bugünkü halini almıştır (Polat, 2016). Türkiye'de illüstrasyonun öncüsü şüphesiz İhap Hulusi Görey'dir. 1929'da İstanbul'da ilk atölyesini kuran İhap Hulusi, Atatürk için Türk alfabesinin kapağını tasarlamıştır. Ziraat Bankası, İş Bankası, Yapı ve Kredi, Garanti, Sümerbank, Emlak Kredi, Türk Ticaret Bankası, Maliye Bakanlığı, Türk Hava Kurumu, Kızılay, Yeşilay, TARİŞ, Ziraat Donatım Kurumu ve birçok özel kuruluş için dönemin illüstrasyon çalışmalarını yapmıştır (Morsümbül, 2020).

İllüstrasyonun Batı'ya göre gelişmemiş olması tipografyanın ülkemize yaklaşık 300 yıl geç gelmesinden başka sebeplerden kaynaklanmaktadır. Bunlardan en önemlisi sosyoekonomik faktördür. Sanat üslubundaki sosyo-politik, sosyolojik, felsefi ve dini farklılıklar bile önemini yitirmiştir, ancak ülkeler arasındaki farklılıklar hala ulusların düzeyine ve refahına bağlıdır. Gelişmekte olan ülkelerde, finansal kısıtlamalar ve sınırlı sayıda kişi ve kuruluş özgün eserleri değerlendirebilmelerinin illüstrasyonların yaygın olmamasının nedeni olduğu düşünülmektedir (Canko, 1992).

Geleneksel İllüstrasyon Teknikleri

Karakalem Tekniği

Karakalem tekniği ile oluşturulan eserler tek renk olarak değerlendirilecektir. Geçmişten günümüze tüm sanatçılar karakalem tekniğini illüstrasyon oluşturmak için kullanmışlar ve çalışmalarında bu tekniği eskiz olarak kullanmışlardır. Geçmişte ve günümüzde birçok sanatçının kullandığı ve günümüzde de kullanılmaya devam eden kurşun karakalem ve kömür kalemi ile yapılan çalışmalar insanlarda merak uyandırmaktadır. Bu bilinen en eski, en ucuz ve en yaygın tekniktir (Acartürk, İllüstrasyonda Görsel Göstergelerin Anlatılması Ve Mesaj: Gürbüz Doğan Ekşioglu, 2019, s. 33).

Pastel Boya Tekniği

Pastel boyayı yüksek grenli, gramajı yüksek kağıtlara, sulu boya kağıdı, beyaz kağıt, arka plan kağıdı, karton ve mukavva işlemek için mümkündür. Boya kalemleri, renkleri katmanlama, ovalama, gasterpin ile pamuk yayma ve diğer teknikleri birleştirme imkânı sunmaktadır. Şeffaflık, dumanlı ve sisli efektler için kuru pastel kullanılmaktadır. Işık çakmalarının etkisi, güçlü ve enerjik etkisi olan teknikler için uygun bir yöntemdir. Kâğıt yapısına ek olarak, cila yüzeyinin yapısını da elde ederiz. Kuru pastel boyalar üst üste sürülemez, ancak yağlı pastelerde üst üste sürerek çalışmak mümkündür. 137 rengi boyanacak yüzeye parmakla dokunularak yapılandırılır. Bu şekilde, pastel boyada için cilalanmış gibi görünen bir yüzey elde edilmektedir (Kürşad, 2008, s. 136-137).

Mürekkeple Tarama Tekniği

Mürekkeple yapılan çizgi ve noktalama çalışmalarında çeşitli kalınlıklarda Rapido kalemler kullanılmaktadır. Rapido mürekkepleri, Rapido kalemleriyle yapılan araştırmalar içindir. Tarama ucu çalışmaları ise ucun mürekkebe batırılmasıyla yapılmaktadır. Metal 24 tarama ucu ile farklı kalınlıklarda çizgiler elde edilmektedir. Değişken kalınlıkta çizgiler elde etmek için tarama ucunu dikey ve yatay olarak kullanılmaktadır (2013, s. 14).

Sulu boya Tekniği

Krem yapısı bulunan sulu boya tüp halinde kutularda sert plakalar şeklinde satılmaktadır. Suluboya çalışmaları yapılırken kullanılan kağıtlar, suluboya kağıdı, beyaz resim kağıdı, açık renk fon kağıdı kullanılmaktadır. Fon boyamalarında büyük numaralı fırçalar geniş yüzeyler için kullanılmaktadır. Daha küçük numaralı fırçalar ise ince detaylarda ve kontur çizimlerinde kullanılmaktadır (Kürşad, 2008, s. 138). 15. yüzyılda Albrecht Dürer'e ait yapılmış artistik resimler ile suluboyaları dikkat çekmiştir. Hızlı çalışılabilir olması, az ve hafif malzemelerden oluşması, kolay taşınabiliyor olması sebebiyle bu tekniği başlangıçta topograflar, seyahatlere çıkan ressamlar tercih etmişlerdir. Böylelikle uzun bir geçmişe sahip olmasına rağmen suluboya, 18. yüzyıl Avrupa'sında ikinci sınıf bir malzeme olarak adlandırılmış ve kabul

edilmiştir. Ancak, ilk defa bağımsız bir teknik olarak 19. yüzyılda İngiltere’de ortaya çıkmış ve geliştirilerek suluboyanın asıl yeri İngiltere olarak kabul edilmiştir (Paksoy, 2014, s. 69).

Guaj Boya Tekniği

Guaj boya kapatıcı bir boya olmasına rağmen içerisindeki su miktarı arttıkça sulu boya gibi saydamlaşmaktadır. İstenilen kıvam renk oluşturmak için guaj ya da tempera ile homojen bir kıvamda ayarlanması gerekmektedir. Sulu boyadan bağımsız olarak guaj boya saydam olmayan bir yapıya sahiptir. Normal sulu boyalar kâğıdın lifleri arasında kaybolur, ancak guaj boyalar, yüzey üzerinde boya katmanı bırakır; mat bir biçimde kurur ve kapatıcılık özellikleri vardır. Tebeşir ya da diğer pigmentler ilave edilerek saydam olarak hazırlanmıştır (Becer E. , 2015, s. 217). Çalışmalarda guaj boya renklerini açık tonlarını elde etmek için beyaz boya kullanılır. Kağıda boya sürülüp kuruduktan sonra renk tonları çok az değişir ve matlaşır. Guaj boya su ile çalışılacağı için kağıt kalın olmalıdır. Kullanılacak olan fırçaların yumuşak ve uçlarının sivri olması gerekmektedir. Ayrıca palet, su kabı, boya deneme kâğıdı, boya kaşığı gerekmektedir (Meb, 2013, s. 5).

Dijital İllüstrasyon Tekniği

Dijital boyama, hızla büyüyen ve pek çok endüstride ve pek çok kişi tarafından- hem amatörler hem de profesyoneller- kullanılan modern, yaratıcı bir ortamdır. Uzaylılar, yaratıklar ve insanlardan robotlara, şehir manzaralarına ve doğal ortamlara, hava durumu etkileri ve çok daha fazlasına kadar çok çeşitli popüler konular çizilmektedir. Stiller, daha geleneksel bir izlenimci stil sunan hızlı boyamadan hassas, teknik ve genellikle zaman kazandıran teknikler sağlayabilen birçok özel fırçanın ayarlanmasına kadar değiştirilmektedir (Greenway, Clee, Perrins, Tilbury, & Lewis, 2009, s. 4-5). Dijital çizimler oluştururken tabletler en büyük yardımcılardan biridir. Kullanılan türlü sanatsal araç ve gereçler yardımı ile sanatçının elinden çıkmış gibi görsel etkiler katan yeni nesil tabletler illüstrasyon sanatçılarının 21. Yüzyıldaki tualine haline dönüşmüştür (Polat, 2016).

Vektörel Tabanlı İllüstrasyon

Vektörel tabanlı illüstrasyon programlarında nokta esesli programlar kullanılmaktadır. Bu çalışmalarda geometrik form, simge, logo ve diğer tipografik çalışmalar yapılırken düzgün ve keskin kenarlı görüntüler elde edilir. Program bütün hareketleri nokta yerine, çizgi veya vektörler şeklinde depolamaktadır. FreeHand, Adobe İllustrator ve CorelDraw gibi programlar vektör tabanlı çalışmalarda kullanılan en yaygın programlar olarak bilinmektedir (Becer E. , 2015, s. 124).

Piksel Tabanlı İllüstrasyon

Piksel tabanlı çalışmalar denildiğinde bilgisayarın hafızasında tutması gereken tek tek noktaların oluşan görüntüler olduğu bilinmelidir. Piksel tabanlı çalışmalara sadece piksel alt yapısı olan bir program tarafından müdahale edilebilmektedir. Yumuşak ve resimsel etkiler için piksel tabanlı programlar kullanılmaktadır (Yanık, 2008, s. 172). Bu programlarda ortaya çıkan görüntüler “pixel” olarak tabir edilen noktacıklar oluşmaktadır. Noktacıklar bir araya geldiklerinde, bellek, parlaklık, renk gibi veriler oluşturmakta ve verilere sayısal özellik katmaktadır (Becer E. , 2015, s. 124).

DeneySEL İllüstrasyon Teknikleri

Farklı teknikler bir araya getirilerek kullanılan resimlemeye ilişkin bir teknik olarak güç ve yapısal manada illüstrasyonlarda yaygın olarak kullanılan anlatıma ilişkin bir araçtır ve tüm çeşitlerde kolayca uygulanır (Tepecik, 2012). El yapımı olarak genelleyebileceğimiz geleneksel teknikler, karakalem, akrilik, suluboya gibi geleneksel tekniklerin yanı sıra, kâğıt kesme, oyun hamuru ve deneysel malzeme kullanma gibi teknikleri de barındırmaktadır. Dokunulabilen illüstrasyonların, çevresel etkiler göz önüne alındığında bir auraya sahip olduğu görülmektedir. Ancak dijitalleştirilip kâğıda fotoğraf olarak aktarıldığında orijinalin dışında aurasını kaybetmektedir.

Kolaj Tekniği

Kolaj resim tekniği, karton üzerine çeşitli yerlerden bir araya getirilerek oluşturulan, farklı kumaşlar yapıştırılan, kâğıt vb. materyalleri ile yapılanmaktadır. İllüstrasyonda da sıklıkla fazla kullanılmaktadır. Resim alanından gelen bu terim, eğlenmek amacı ile uygulanan ve 20. yy. kübist sanatçıların kullanmasıyla ortaya çıkan çalışma bir sanat tekniği olarak kabul görmüş ve yayılmıştır. Sonraları bu tekniği kendi düşünceleriyle aynı bulan dadaistler, fütüristler ve sürrealistler (gerçeküstücüler) de kullanmışlardır (Acartürk, 2019, s. 37).

Sonuç

İllüstrasyon sanatı insanlığın ilk tarihinde temellerini duvarlara yapılan resimlerle attığı illüstrasyon sanatı ve illüstrasyon sanatının tarihsel delişim sürecinden bahsedilip, literatür taraması sonucunda geçmişten günümüze kadar gelmiş olan illüstrasyon sanatının bu süreç içerisinde geçirdiği evrimler ele alınmıştır. İllüstrasyon sanatı başlangıcından bu yana iletişim aracının kuvvetli yanlarından biri olan görsel zekaya hitap eden sanat dallarından biri olduğunu varsayabilmekteyiz. İletişimi bu denli kullanan bu sanat dalında çağın getirmiş olduğu değişikliklerle beraber pek çok değişiklik meydana gelmiştir. Bu değişimler dönem dönem farklılıklar tekniklerin kullanılmasına ilkel çağlarda geleneksel yöntemler ile gidişatına yön verilen illüstrasyon sanatında, teknoloji çağından bambaşka bir boyut kazandırılmıştır. Tasarımcılar, görsel algıda aynı amaca hitap ederek süregelen bu sanatı çağın kendine ait şartlarına uygun yöntemler ile çalışmamalarını ortaya koymuşlardır. Geçmişte daha geleneksel ve zanaatkar bir üslup ile yapılan illüstrasyon çalışmaları teknolojinin gelişmesi ile bambaşka bir boyuta evrilerek dijitalleşmeye başladığı görülmektedir. Matbaanın bulunması, Endüstri devrimi ve daha sonra teknoloji çağına geçiş yapılmasıyla ilk çağlardaki illüstrasyon geleneksel tekniklerini kaybettiği görülmektedir. 1990'lara gelindiğinde, dijital medyadaki daha fazla ilerleme ve İnternet'in doğuşuyla, kâğıt bir iletişim aracı olarak daha az kullanılır hale geldiği görülmektedir. E-postalar, yazılı mektupların yerini aldı, basılı gazetelerin yerini sanal gazeteler almaya başladı ve reklamlar çok daha fazla dijital illüstrasyonlar kullanılmaya başlamıştır. Bunun da tasarım ve illüstrasyon üzerinde büyük bir etkisi olduğu, sanatçılar el işi zanaat gerektiren illüstrasyon çalışmalarından uzaklaşarak kesiklerin ve katların yerini pikseller ve vektörlerin aldığı daha dijital bir stile geçtiği görülmektedir.

Kaynakça

Acartürk, G. (2019). İLLÜSTRASYONDA GÖRSEL GÖSTERGELERİN ANLATILMASI VE MESAJ: GÜRBÜZ DOĞAN EKŞİOĞLU. Ordu: Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Arseven, C. (1983). Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 1 - 5 (s. 980). içinde İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Atan, U. (2013). GRAFİK İLLÜSTRASYON OLARAK MİNYATÜR. AKDENİZ SANAT DERGİSİ, 25.
- Atan, U. (2013). GRAFİK İLLÜSTRASYON OLARAK MİNYATÜR. AKDENİZ SANAT DERGİSİ, 26.
- Aytekin, Ö. (2021, Nisan 25). Geçmişten Günümüze Kağıt Kesme (Cut Out) Tekniği ve Yapılan Deneysel Çalışmalar, s. 70.
- Aytekin, Ö. (2021, Nisan 2). Geçmişten Günümüze Kağıt Kesme (Cut Out) Tekniği ve Yapılan Deneysel Çalışmalar. Dergi Park, s. 70.
- Becer, E. (2015). E. Becer içinde, İletişim ve Grafik Tasarım (Cilt 10, s. 211). Ankara, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Becer, E. (2015). İletişim ve Grafik Tasarım (s. 217). içinde Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Green, P. (2000). The Complete Quilling Handbook (s. 3). içinde Pinxton: Phelan Printers Limited.
- Greenway, T., Clee, L., Perrins, C., Tilbury, R., & Lewis, M. (2009). Digital Painting Technigues. USA: Elsevler Publisher.
- Hüdaverd, M. (2004). Kağıt ve Karon Üreti Tekolojisi. Trabzon.
- Hiebert, H. (2013). Playing With Paper: Illuminating, Engineering, and Reimagining Paper Art (s. 41). içinde Beverly: Quarry Books.
- Şener , Ö., & Mercin, L. (2018). 3. SANAT VE TASARIM EĞİTİMİ SEMPOZYUMU BİLDİRİLER KİTABI (s. 99). içinde Ankara: Mim İç ve Dış Mekan Baskı Sistemleri Rek. Matbaacılık Tic. Ltd. Şti.
- Tepecik, A. (2012). Grafik Sanatlar. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tez, Z. (2021). Kağıdın ve Matbanın Kültürel Tarihi (s. 37). içinde Doruk Yayıncılık.
- Tuğrul , B., & Kavici, M. (2002). Kağıt Katlama Sanatı Origami ve Öğrenme. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3.
- Tuğrul, B., & Kavici, M. (2002). Kağıt Katlama Sanatı Origami ve Öğrenme. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3.
- Uçar, T. F. (2014). T. F. Uçar içinde, Görsel İletişim ve Grafik Tasarım (s. 176-177). İstanbul: İnkilap Yayınevi.
- Vurdem, Y. (2021). DİJİTAL İLLÜSTRASYONUN EVRİMİ. Kayseri: ERCİYES ÜNİVERSİTESİ ÜNİVERSİTESİ GÜZEL SANATLAR ENTİTÜSÜ RESİM ANA SANAT DALI.
- Wigan, M. (2012). WİGAN, Mark. Görsel İllüstrasyon Sözlüğü (2. Baskı b., s. 277-281). içinde İstanbul: Literatür Yayıncılık.